

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ І СПОРТУ УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БОГОСЛОВ'Я

**Методичні рекомендації та завдання з курсу**  
**«ІСТОРИЧНІ КНИГИ СТАРОГО ЗАВІТУ»**  
для студентів гуманітарного факультету  
напряму підготовки: **6.020302 «Історія»**

**Львів 2012**

Методичні рекомендації та завдання до вивчення курсу “Історичні книги Старого Завіту” для студентів гуманітарного факультету/ Укл. Г. Теслюк Г.Л. – Львів: Філософсько-богословський факультет Українського Католицького Університету, 2012. – 32 с.

### **Рецензенти:**

- Андрушко В.Т. кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології та культурології Національного лісотехнічного університету України
- Рудейко В.П. кандидат філософських наук, старший викладач кафедри богослов'я Українського католицького університету

Рекомендовано до друку  
на засіданні кафедри богослов'я  
філософсько-богословського факультету  
Українського католицького університету  
(протокол № 4 від 31 травня 2012 року)

© Теслюк Г.Л., 2012  
© Український католицький університет, 2012

**Зміст**

I. Вступ .....	4
II. Структура навчальної дисципліни.....	5
III. Зміст дисципліни .....	6
IV. Теми семінарських занять і методичні рекомендації.....	16
V. Питання для самостійної роботи .....	18
VI. Методи навчання і контролю.....	20
VII. Методичне забезпечення.....	21
VIII. Розподіл балів, які отримують студенти і критерії оцінювання знань .....	21
IX. Список базової й рекомендованої літератури:.....	23

## I. Вступ

Старий Завіт – це колекція текстів, що творились та формувались впродовж більше 1000 років історії древнього Ізраїля. Завдяки старозавітнім книгам сьогоднішньому читачеві відкриваються: перебіг історії цього народу, його релігійні переконання, спосіб мислення, культура, національні інтереси. Більше того, ця збірка книг є живим Словом Божим, що передається з покоління в покоління та формує і визначає поведінку як кожного індивідуума, так і цілої спільноти вибраного народу. В рамках даного курсу вивчатимуться наступні старозавітні книги: Буття, Вихід, Левіт, Числа, Второзаконня, Ісус Навин, Судді, 1-2 Самуїла, 1-2 Царів, 1-2 Хронік, Езри-Неемії, 1-2 Макавеїв. Згідно єврейського канону, який поділяється на три частини – Закон, Пророки та Писання – Буття, Вихід, Левіт, Числа, Второзаконня відносяться до Закону; Ісус Навин, Судді, 1-2 Самуїла, 1-2 Царів до Пророків (ранніх), 1-2 Хронік та Езри-Неемії до Писань (1-2 Макавеїв відсутня у єврейському каноні). Книги вивчатимуться за наступною схемою: авторство, дата написання, історичний контекст, головні богословські ідеї. Поряд із висвітленням основних тем звертатиметься увага на визначних осіб древнього Ізраїля та висвітлюватимуться найважливіші події історії Ізраїля, про які ідеться у книгах. У вступі до курсу студенти ознайомляться також з географією Палестини; із археологічними відкриттями; із культурою, історією, традицією та літературною спадщиною сусідніх народів; із сучасними методами досліджень П'ятикнижжя та історичних книг Старого Завіту.

**Основним завданням дисципліни** є формувати знання про процес творення та формування біблійних текстів; виробити вміння аналізувати старозавітні тексти; навчити пояснювати біблійні тексти у їх історичному контексті; ознайомити із сучасними критичними дослідженнями біблістики; виробити навички користуватись категорійно-понятійним апаратом біблійної екзегези, історичними джерелами та довідковими матеріалами з біблістики.

У результаті вивчення даної дисципліни студент повинен знати:

- 1) загальні інформацію про кожний твір: автор, назва, дата написання, історичний контекст, літературний жанр;
- 2) зміст, головні богословські ідеї, провідні теми та структуру кожної книги;
- 3) головні археологічні відкриття Палестини та Давнього Близького Сходу;
- 4) усі періоди історії Ізраїля та біблійні книги, які відносяться до відповідного періоду;
- 5) основні небіблійні джерела, які подають незалежне свідчення про історію Ізраїля;
- 6) основні методи сучасної літературної критики;

а також вміти:

- 1) дати визначення і пояснити наступні поняття і назви: Стародавній Близький Схід, урожайний півмісяць, Дар Нілу, гіксос, стратиграфія, гончарна типологія, метод вуглецю 14, критика тексту, емендація, ейсегеза, екзегеза, мазоретський текст, критика джерел, критика форми;
- 2) представити та порівняти джерела П'ятикнижжя (J, E, D, P);
- 3) назвати основні твори Стародавнього Близького Сходу, які кидають світло на розвиток біблійної думки;
- 4) пояснити значення історії патріархів;

- 5) пояснити значення події Виходу з історично-національної, богословської та законодавчої перспектив;
- 6) описати сучасні теорії про здобуття Ханаану;
- 7) пояснити ріст і падіння царства Давида-Соломона;
- 8) пояснити значення Езри в історії юдаїзму.

## II. Структура навчальної дисципліни

### 4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
<b>Модуль 1</b>													
<i>Змістовий модуль 1. Історія Ізраїля періоду Патріархів і Виходу</i>													
Тема 1. Вступ. Землі і народи Старого Завіту	4	2				2							
Тема 2. П'ятикнижжя – збірка п'яти книг	7	2				5							
Тема 3. Книга Буття	9	2	2			5							
Тема 4. Книга Виходу	6	2				4							
Тема 5. Укладення Союзу та перебування у пустелі (Вихід 19-Левіт-Числа)	7	2				5							
Тема 6. Книга Второзаконня	4	2				2							
Разом за змістовим модулем 1	35	12				23							
<i>Змістовий модуль 2. Історія Ізраїля XII-III ст. до Р.Х.</i>													
Тема 1. Здобуття Ханаану: Книги Ісуса Навина і Суддів	7	2				5							
Тема 2. Книги 1-2 Самуїла	4	2				2							
Тема 3. Книги 1-2 Царів: золота доба Давида-Соломона	6	2				4							
Тема 4. Книги 1-2 Царів: поділ на Південне і Північне Царства	6	2				4							
Тема 5. Девтерономна історія	6	2				4							
Тема 6.	5	1				4							

<b>Вавилонське вигнання (586-536 рр. до Р.Х.)</b>												
<b>Тема 7. Книги 1-2 Хронік</b>	6	2				4						
<b>Тема 8. Книги Езри і Неемії: епоха відновлення</b>	7	1	2			5						
<b>Тема 10. Юдаїзм в епоху еллінізму</b>	7	2				5						
Разом за змістовим модулем 2	55	16	4			35						
<b>Усього годин</b>	90	28	4			58						

### III. Зміст навчальної дисципліни

#### *Змістовий модуль 1. Історія Ізраїля періоду Патріархів і Виходу*

##### **Тема 1. Вступ. Землі і народи Старого Завіту.**

**знати:** основні міста-центри давнього Близького Сходу та Палестини; імена єгипетських фараонів та месопотамських царів, які впливали на життя давніх ізраїльтян; назви народів, що впливали на історію Ізраїля;

**вміти:** описати основні характеристики та досягнення семітських і несемітських народів; представити головні етапи історії давнього Ізраїля;

##### **План заняття:**

1. Основні риси географії Стародавнього Близького Сходу та Палестини.
2. Три головні поділи історії Єгипту та їх відношення до історії Ізраїля.
3. Головні характеристики та досягнення семітських і несемітських народів Стародавнього Близького Сходу: Шумер, Аккад, Вавилон, Асирія, Едом, Моав, Аммон, Персія, Греція.
4. Основні періоди історії старозавітного Ізраїля.

##### **Рекомендована література:**

1. *Библейская Энциклопедия*. Российское Библийное Общество; Москва 1995.
2. ГРИВ Ф. Д. *Обзор Ветхого Завета. Учебное пособие*. Москва 2000.
3. *Ключ к пониманию Св. Писания*. Брюссель 1982.
4. КОСТИВ К. *Біблійний довідник*. Торонто 1971.
5. —. *Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів*. Київ 1995.
6. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998
7. ЛЕОН-ДЮФУР К. *Словарь библейского богословия*. Брюссель 1990.
8. МЕНЬ А. *Как читать Библию: руководство к чтению книг Ветхого Завета*. Брюссель 1981.
9. —. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.

10. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 2. П'ятикнижжя – збірка п'яти книг.**

**знати:** назву кожної книги П'ятикнижжя в єврейському і християнському канонах; 4 основних джерела Тори;

**вміти:** дати визначення терміну «пентатевхос», пояснити зв'язки Тори з іншими книгами Старого Завіту; перелічити аргументи *pro i contra* авторства «книг Мойсея»; описати питомі риси J, E, D, P;

#### **План заняття:**

1. Термін «п'ятикнижжя» та його застосування.
2. Місце і роль П'ятикнижжя у каноні єврейської Біблії.
3. Авторство «книг Мойсея».
4. Джерела П'ятикнижжя—(J, E, D, P).

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
4. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
5. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
6. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
7. СВІДЕРКУВНА А., *Розмови про Біблію. Старий Завіт*, Львів: Свічадо 2008.
8. ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.
9. BLENKINSOPP J. *The Pentateuch: An Introduction to the first five Books of the Bible*. New York, NY 1992.
10. CAMPBELL A. F., O'BRIEN M. A. *Sources of the Pentateuch: Texts, Introductions, Annotations*. Minneapolis, MN 1992.

### **Тема 3. Книга Буття.**

**знати:** зміст і структуру книги Буття; основні етапи ранньої історії людства; імена трьох патріархів;

**вміти:** пояснити важливість родоводів для авторів книги Буття; проаналізувати і порівняти розповіді про сотворення світу у Бут 1 і Бут 2; пояснити релігійний досвід патріархів;

#### **План заняття:**

1. Загальна структура книги Буття (важливість родоводів).
2. Рання історія людства Бут. 1-11.

3. Історія патріархів Бут. 12-50.

#### Рекомендована література:

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
4. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
5. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
6. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
7. ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.
8. ЩЕДРОВИЦКИЙ Д. *Введение в Ветхий Завет*, т. 1: *Книга Бытия*. Москва 1994.

#### Тема 4. Книга Виходу.

**знати:** зміст і структуру книги Виходу; історичний контекст Виходу;

**вміти:** пояснити значення свята Пасхи в контексті Виходу; пояснити чудо переходу через Червоне море у Вих 14;

#### План зайняття:

1. Представлення загальної структури та змісту книги Виходу.
2. Значення події Виходу для Ізраїля.
3. Історичні обставини в Єгипті у час Виходу.
4. Завершальний етап Виходу – перехід через Червоне море (Вих. 14).

#### Рекомендована література:

1. ГАЛЬБИАТИ Э., ПЬЯЦЦА А. *Трудные страницы Библии. Ветхий Завет*. Москва 1995.
2. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
3. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
4. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
5. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
6. ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.

#### Тема 5. Укладення Союзу та перебування у пустелі (Вихід 19-Левіт-Числа).

**знати:** основні етапи перебування євреїв у Синайській пустелі; зміст Таблиць Закону; літургійні обряди головних свят: Пасхи, П'ятдесятниці, Кучок;

**вміти:** пояснити значення терміну «беріт»; порівняти і пояснити відмінності асирійських текстів угод із біблійним; описати побут євреїв у пустелі;

#### План зайняття:

1. Важливість Синайського союзу.



2. Особливості J, E та P у розумінні завіту.
3. Порівняльний аналіз союзу Ізраїль-Ягве із асирійськими угодами.
4. Ковчег Завіту та Намет Зборів.
5. Нарікання у Синайській пустелі.
6. Головні свята-прощі Ізраїля: Пасха, П'ятдесятниця, Кучки.

#### Рекомендована література:

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
4. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
5. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
6. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
7. ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.

#### Тема 6. Книга Второзаконня.

**знати:** зміст і структуру книги;

**вміти:** пояснити позицію автора книги відносно соціальної справедливості, навести приклади;

#### План зайняття:

1. Авторство, форма і структура книги.
2. Ідентичність Ізраїля.
3. Питання соціальної справедливості.

#### Рекомендована література:

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
4. ГАЛЬБИАТИ Э., ПЬЯЦЦА А. *Трудные страницы Библии. Ветхий Завет*. Москва 1995.
5. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
6. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
7. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
8. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
9. ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.

## **Змістовий модуль 2. Історія Ізраїля XII-III ст. до Р.Х.**

### **Тема 1. Здобуття Ханаану: Книги Ісуса Навина і Суддів.**

**знати:** розбіжності між книгою Ісуса Навина та книгою Суддів в описі здобуття Ханаану; поділ територій між 12 племенами; основні релігійні центри давнього Ізраїля у XII-X ст. до Р.Х.

**вміти:** перелічити та на основі археологічних і текстуальних даних пояснити основні теорії про здобуття і заселення обіцяної землі; дати аналіз ролі суддів в ранній історії Ізраїля;

#### **План зайняття:**

1. Зміст і структура кожної книги.
2. Теорії про здобуття і заселення обіцяної землі.
3. Археологічні дослідження даного періоду (XII-X ст. до Р.Х.).
4. Роль суддів в суспільному житті древнього Ізраїля.
5. Значення землі для євреїв.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета.* Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет.* Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг.* Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 2. Книги 1-2 Самуїла.**

**знати:** зміст і структуру 1 і 2 книг Самуїла; історичний контекст їх редакції;

**вміти:** описати внутрішні і зовнішні причини переходу від племінного устрою до державницького; проаналізувати роль пророка Самуїла і першого царя Саула у формуванні монархічного устрою;

#### **План зайняття:**

1. Структура книг Самуїла.
2. Перехід від вільної ліги племен до централізованого державного устрою.
3. Роль Самуїла в історії Ізраїля.
4. Саул – перший цар Ізраїля.
5. Про-царські та анти-царські джерела у 1-2 Самуїла.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 3. Книги 1-2 Царів: золота доба Давида-Соломона.**

**знати:** зміст і структуру 1 і 2 книг Царів; історичний контекст їх редакції; структуру храму в Єрусалимі;

**вміти:** описати і проаналізувати основні здобутки правління Давида; описати і проаналізувати основні здобутки правління Соломона і його невдачі;

#### **План зайняття:**

1. Правління Давида і його здобутки.
2. Правління Соломона: найбільші досягнення та невдачі.
3. Храм в Єрусалимі.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 4. Книги 1-2 Царів: поділ на Південне і Північне Царства.**

**знати:** причини поділу монархії; осіб причетних до розколу; дати існування Північного Царства; ключових царів;

**вміти:** описати внутрішні причини розколу між 12 колінами; пояснити роль Єровоама I та старійшин 10 північних колін у творенні Північного Царства;

**План зайняття:**

1. Останні роки життя Соломона.
2. Рада старійшин у Сихемі.
3. Причини поділу монархії.
4. Династія Омрі.
5. Життя і діяльність пророків Іллі і Єлісея.
6. Занепад Північного Царства.

**Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета.* Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет.* Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг.* Скрипти лекцій. Львів 1999.

**Тема 5. Девтерономна історія.**

**знати:** визначення поняття «девтерономна історія»; історичний контекст життя і діяльності царя Йосії і пророка Єремії;

**вміти:** висвітлити суть реформи Йосії; пояснити наслідки реформ Йосії для політичного і релігійного життя Південного Царства; описати зовнішні і внутрішні причини занепаду Південного Царства;

**План зайняття:**

1. Релігійна реформа Йосії – централізація культу.
2. Відношення книги Второзаконня до реформ Йосії.
3. Наслідки реформ Йосії.
4. Діяльність пророка Єремії та політична ситуація після смерті Йосії.
5. Занепад Південного Царства.

**Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.

4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 6. Вавилонське вигнання (586-536 рр. до Р.Х.).**

**знати:** дати, імена царів і пророків періоду Вавилонського вигнання;

**вміти:** пояснити переосмислення власної національної і релігійної ідентичності переселенцями у Вавилоні; проаналізувати роль священиків у кризовій ситуації; перелічити книги, які містять інформацію про досвід Вавилонського вигнання;

#### **План зайняття:**

1. Падіння Єрусалиму.
2. Нове розуміння віри Ізраїля: священича редакція П'ятикнижжя.
3. Богослов'я священичого джерела.
4. Біблійні книги про стан Юди під час заслання.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 7. Книги 1-2 Хронік.**

**знати:** зміст і структуру книг;

**вміти:** пояснити причини перепису історії 1-2 книг Царів школою хроніста; описати соціально-економіну і політико-культурну ситуацію в Юдеї після повернення з Вавилону;

#### **План зайняття:**

1. Спільнота після повернення із Вавилону.
2. Дата написання книг та структура.
3. 1-2 Хроніки – переосмислена історія після вигнання.
4. Головні богословські думки історії книг Хронік.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГТЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета.* Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет.* Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг.* Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 8. Книги Езри і Неемії: епоха відновлення.**

**знати:** зміст книг Езри і Неемії

**вміти:** пояснити політичне, соціальне, релігійне та культурне становище євреїв після повернення із Вавилону;

проаналізувати роль священика Езри у формуванні канону Святого Письма;

проаналізувати роль Неемії у формуванні національної свідомості євреїв;

#### **План зайняття:**

1. Персія у V ст. до Р.Х. та діяльність Кира Великого.
2. Місце Езри та Неемії у розвитку юдаїзму.
3. Відмінності реформ Езри та Неемії.
4. Віднова Храму та соціального та духовного життя (Езра 1 – 6).
5. Тлумачення Писання на службі прояснення ідентичності.

#### **Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГТЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета.* Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет.* Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг.* Скрипти лекцій. Львів 1999.

### **Тема 9. Юдаїзм в епоху еллінізму: книги Товита, Юдити та Естер.**

**знати:** зміст книг Товита, Юдити та Естери

**вміти:** пояснити історико-культурне середовище написання книг Товита, Юдити та

Естери; представити основні богословські теми кожної книги зокрема

**План заняття:**

1. Еллінізм – поєднання грецької та східних культур.
2. Переклади Єврейської Біблії грецькою мовою.
3. Біблійні твори в епоху еллінізму.
4. Жанр книг Товита, Юдити та Естери.
5. Приклади для наслідування в Товита.
6. Композиція та богослов'я книги Юдити.
7. Естер як книга, яка підкреслює діяльність Божого Провидіння.

**Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
3. БРЮГТЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение.* Москва 2009.
4. ДЖИРЛАНДА А., *Ключ до Біблії. Старий Завіт*, Львів: Свічадо, 2006.
5. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета.* Одесса 1998.
6. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет.* Москва 2000.
7. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг.* Скрипти лекцій. Львів 1999.
8. TARAZI P. N. *The Old Testament Introduction: Historical Tradition.* New York, NY 1991.

**Тема 10. Юдаїзм в епоху еллінізму: Макавейські повстання.**

**знати:** зміст книг 1-2 Макавеїв; дати і місця та перебіг основних військових дій; провідників повстань;

**вміти:** описати життя юдеїв в епоху еллінізації; пояснити причини і наслідки макавейських повстань; проаналізувати основні богословські теми кожної книги зокрема;

**План заняття:**

1. Олександр Македонський та його епоха.
2. Птоломеї, Селевки та боротьба за Юдею.
3. Макавейські повстання.

**Рекомендована література:**

1. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василіян, 1963).
2. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).

3. БРЮГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
4. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
5. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
6. COLLINS J. J. *Daniel, First Maccabees, Second Maccabees*. Wilmington, DE 1981.
7. FISHER T. «Maccabees, Book of» / *ABD*, т. 4, стор. 439-450.
8. RAPPAPORT U. «Maccabean Revolt» / *ABD*, т. 4, стор. 433-439.

#### IV. Теми семінарських зайнять і методичні рекомендації

Завданням семінарського зайняття є навчити студента опрацювати літературу, систематизувати інформацію, аналізувати і у визначених часових рамках викласти задану тему у формі доповіді або PowerPoint презентації. Студентові буде подана література із запитаннями-проблемами, які слід опрацювати. Спершу слід скласти план власної доповіді. Наступний етап передбачає конспектування кожного опрацьованого джерела. При опрацюванні літератури студентом необхідно також співставити інформацію, порівняти, чи є розбіжності у трактуванні тієї чи іншої проблематики. Слід відзначити, що при конспектуванні варто відразу записати прізвище автора, повну назву праці, вказати рік її видання. Для кращого розуміння певних термінів, концепцій, явищ, подій, у ході виконання завдання студенту необхідно звертатися до фахових видань, зокрема до біблійних словників, атласів та екзегетичних коментарів.

Виступ на семінарському зайнятті повинен займати не більше 10 хв., а доповнення – 2-5 хв. Під час виступу студент має право користуватися конспектом, але не читати повністю відповідь, лише наводити окремі дати або цитувати відповідне джерело. Якщо ж студент готує PowerPoint презентацію, то слід подати супроводжуючий текст-пояснення і навчитись коментувати слайди. Завершити доповідь чи PowerPoint презентацію слід належними висновками.

#### ***Змістовий модуль 1. Історія Ізраїля періоду Патріархів і Виходу***

##### **Тема 3. Книга Буття**

**Семінарське зайняття 1. Порівняльний аналіз біблійних розповідей про сотворення і потоп із вавилонськими**

##### **Методичні рекомендації:**

Біблійні розповіді про сотворення світу і потоп належать до двох джерел П'ятикнижжя: ягвістичного і священничого. Перше датується 10 ст. до Р.Х., друге – 6-5 ст. до Р.Х. Як і інші біблійні тексти, ці розповіді також мають багато спільних рис із літературою Месопотамії та Єгипту. Готуючись до цього зайняття, слід уважно прочитати вавилонські розповіді про сотворення і потоп, конспектуючи основні світоглядні ідеї. Наступний крок передбачає порівняльний аналіз із біблійними розповідями: слід представити подібності та відмінності та дати цьому аналіз.

##### **Питання для обговорення:**

1. Порівняльний аналіз біблійної розповіді про сотворення світу (Бут. 1:1-2:4) із вавилонською поемою про сотворення світу.



2. Порівняльний аналіз біблійної розповіді про повінь (Бут. 6-9) із Епосом про Гільгамеша.

### **Рекомендована література:**

1. ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998.
2. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
3. МОСКАЛЕНКО М. Н. (упор.) *На ріках Вавілонських: з найдавнішої літератури Шумеру, Вавилону, Палестини*. Київ 1991.
4. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
5. HEIDEL A. *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels: A Translation and Interpretation of the Gilgamesh Epic and related Babylonian and Assyrian documents*. Chicago – London 1963.

### **Змістовий модуль 2. Історія Ізраїля XII-II ст. до Р.Х.**

#### **Тема 8. Книги Езри і Неемії: епоха відновлення**

#### **Семінарське зайняття 2. До питання статусу та ідентичності самарян**

#### **Методичні рекомендації:**

Готуючись до цього семінарського зайняття, варто пам'ятати, що «проблема самарян»—нащадків 10 північних племен Ізраїля—виникає в період повернення євреїв із Вавилонського вигнання (536 рр. до Р.Х.). Має місце конфлікт між населенням, яке залишилося в Палестині, і тими, що повернувся. Суть конфлікту лежить в площині ідентичності: хто є правдивим юдеєм. Ті, які повернулися звинувачували місцеве населення в запозичанні релігійних, культурних, соціальних і т. д. звичаїв вавилонян та сусідніх народів. Їх вважали нечистими і, як наслідок, чужими. Таке ж вороже сприйняття мало місце у відношенні до самарян—нащадків північних колін. Їх вважали такими ж чужинцями, не зважаючи на спільну релігійну спадщину: віру в єдиного Бога, ім'я якому Ягве, спільні свята (Пасха, Тижні, Кучки і т. д.), Тору Мойсея (П'ятикнижжя). Самаряни активно хотіли долучитися до відбудови другого Храму, однак Езра та Неемія виступили проти цього. Що поглибило конфлікт між юдеями і самарянами.

#### **Питання для обговорення:**

1. Самаряни та віра в єдиного Бога.
2. Самарянське П'ятикнижжя.
3. Культ самарян.
4. Проблема самарян у часи Езри.

### **Рекомендована література:**

1. БРЮГЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
2. КОСТІВ К. *Біблійний довідник*. Торонто 1971.
3. —. *Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів*. Київ 1995.
4. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
5. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.

6. ANDERSON R. «Samaritans» / *ABD*, т. 5, стор. 940-947.
7. COGGINS R. J. *Samaritans and Jews*. Atlanta 1975.
1. Minneapolis, MN 1984.

## **V. Завдання для самостійної роботи**

Конспектування лекцій, підготовка до семінарських зайнять та до модульних зрізів включає самостійну роботу. Студент також отримує завдання для самостійної роботи. З кожної теми може обрати одне запитання. Розкрити обрану проблематику слід дотримуючись наступних вимог: 1 стор., 12 кегель, одинарний відступ, 2 см поля.

### **Змістовий модуль 1. Історія Ізраїля періоду Патріархів і Виходу**

#### **Тема 3. Книга Буття.**

##### **Зміст завдань:**

1. Іван Франко та його дослідження біблійної розповіді про сотворення.

##### **Запитання для самостійної роботи:**

1. Прочитайте І. ФРАНКО. *Сотворення світу*. Київ 2004.
2. За Франком біблійна розповідь про сотворення світу міф чи історія?
3. На вашу думку, дослідження та висновки українського письменника з даної проблематики відповідають науковим стандартам сучасної біблістики?

##### **Рекомендована література:**

1. І. ФРАНКО. *Сотворення світу*. Київ 2004.

#### **Тема 4. Книга Виходу.**

##### **Зміст завдань:**

1. Чуда у Старому Завіті.
2. Природа і походження чуда.
3. Єгипетські кари (Вих. 7-10).

##### **Запитання для самостійної роботи:**

1. Дайте визначення чуда та наведіть відповідну старозавітню термінологію.
2. Вкажіть зв'язок між представленням чуда та наміром розповідача.
3. Єгипетські кари (Вих. 7-10) – чуда чи міф?

##### **Рекомендована література:**

1. ЛЕОН-ДЮФУР К. *Словарь библейского богословия*. Брюссель 1990.
2. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
3. ГАЛЬБИАТИ Э., ПЬЯЦЦА А. *Трудные страницы Библии*. Ветхий Завет. Москва 1995.
4. РАХ Е. «Miracle» / *Encyclopedia of Biblical Theology*, стор. 584-589.
5. ЗАКОВИТЧУК Ю. «Miracle (OT)» / *ABD*, т. 4, стор. 845-856.

### **Змістовий модуль 2. Історія Ізраїля XII-III ст. до Р.Х.**

#### **Тема 1. Здобуття Ханаану: Книги Ісуса Навина і Суддів.**

**Зміст завдань:**

1. Розуміння держави сусідніми Ізраїлю народами.
2. Амфіктіонія.
3. Дванадцять племен Ізраїля.
4. Суспільний устрій Ізраїля періоду здобуття Ханаану.

**Запитання для самостійної роботи:**

1. Представте та опишіть форми правління народів Ханаану та Єгипту.
2. Опишіть класичну форму амфіктіонії.
3. Опрацюйте наступні біблійні списки дванадцяти племен Ізраїля: Бут. 49:1-27; Чис. 1:5-15; Втор. 33:1-29. Вкажіть відмінності.
4. Чи суспільний устрій Ізраїля періоду здобуття Ханаану відповідає класичній формі амфіктіонії.

**Рекомендована література:**

1. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
2. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
3. AMERDING C. *Judges*. WBC 8; Dallas, TX 1997.
4. MAYES A. D. H. «Amphictyony» / *ABD*, т. 1, стор. 212-216.

**Тема 3. Книги 1-2 Царів.****Зміст завдань:**

1. Храм Соломона як національна святиня.
2. Історія Храму Соломона.
3. Богослов'я Храму.

**Запитання для самостійної роботи:**

1. Опишіть Храм Соломона: будівля, оздоблення, місце знаходження.
2. Оскільки Храм Соломона був національною святинею, то його чекала доля народу. Представте перебіг історії Храму.
3. Розкрийте наступні теми: Храм як місце Божої присутності; Храм як ознака вибраності.

**Рекомендована література:**

1. ЛЕОН-ДЮФУР К. *Словарь библейского богословия*. Брюссель 1990.
2. DE VAUX R. *Ancient Israel. Its Life and Institutions*. London 1976.
3. MCKENZIE J. L. *Dictionary of the Bible*. New York, NY – London 1965.

**Тема 6. Вавилонське вигнання (586-536 рр. до Р.Х.).****Зміст завдань:**

1. Діаспора як політично-суспільне явище.
2. Депортація євреїв Асирією та Вавилоном.

**Запитання для самостійної роботи:**

1. Дайте визначення явищу діаспора.

2. Опишіть статус євреїв у Вавилоні (з економічної, юридичної та соціальної перспектив).

**Рекомендована література:**

1. Джонсон П., *Історія євреїв*. Київ 2000.
2. МЕНЬ А. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
3. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
4. Шифман И.Ш., *Ветхий Завет и его мир*. Москва 1987.
5. JAGERSMA H. A *History of Israel to Bar Kochba*. London 1994.
6. MCKENZIE J. L. *Dictionary of the Bible*. New York, NY – London 1965.
7. SOGGIN J. A. *An Introduction to the History of Israel and Judah*. London 31999.

**Тема 7. Книги 1-2 Хронік.**

**Зміст завдань:**

1. Соціально-релігійні причини написання історії книг Хронік.
2. Роль Давида у девтерономній історії. Значення культу у девтерономній історії.
3. Роль Давида в історії Хронік. Значення культу в історії Хронік.

**Запитання для самостійної роботи:**

1. Вкажіть, які зміни відбулися у баченні євреями держави та культу.
2. Порівняйте представлення постаті царя Давида у девтерономній історії та в історії Хронік.
3. На вашу думку, які саме історичні обставини сприяли «кращому» образу Давида?

**Рекомендована література:**

1. Джонсон П., *Історія євреїв*. Київ 2000.
2. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
3. Шифман И.Ш., *Ветхий Завет и его мир*. Москва 1987.
4. ANDERSON B. W. *Understanding the Old Testament*. Englewood Cliffs 1986.
5. BOADT L. *Reading the Old Testament. An Introduction*. Mahwah 1984.

**Тема 10. Юдаїзм в епоху еллінізму.**

**Зміст завдань:**

1. Спільнота євреїв у Єгипті.
2. Олександрія.
3. Переклад Сімдесятьох.

**Запитання для самостійної роботи:**

1. Історія діаспори євреїв у Єгипті.
2. Єврейська спільнота Олександрії.
3. *Septuaginta*: історія перекладу, версії та значення для текстуальної критики.

**Рекомендована література:**

1. ДЖОНСОН П. *Історія євреїв*. Київ 2000.
2. ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
3. Шифман И.Ш., *Ветхий Завет и его мир*. Москва 1987.
4. PEARSON B. A. «Alexandria» / *ABD*, т. 1, стор. 152-157.
5. PETERS M. «Septuagint» / *ABD*, т. 5, стор. 1093-1104.

## **VI. Методи навчання і контролю**

### **Методи навчання**

Під час проведення курсу лекційних та семінарських занять з предмету «Історичні книги Старого Завіту» будуть застосовані наступні методи навчання: інформаційно-ілюстративний метод—Power Point презентації, метод проблемного викладу (Problem-Based Learning), методи інтерактивного навчання, виголошення доповідей чи Power Point презентацій.

### **Методи контролю**

Система оцінювання знань і вмінь студентів включає в себе форми поточного та підсумкового контролю. Її завданням є перевірити розуміння студентами навчального матеріалу, визначити рівень засвоєння інформації, виробити навички навчальної і дослідницької роботи. А також сприяти студентові у виробленні навичок усної доповіді.

## **VII. Методичне забезпечення**

Методичне забезпечення навчальної дисципліни включає: зазначені у списку літератури підручники, монографії, статті, PowerPoint презентації, тощо.

## **VIII. Розподіл балів, які отримують студенти і критерії оцінювання**

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5-6	T1-3	T5-7	T8	T9-10	100
10	10	10	10	10	15	15	8	12	

## Шкала оцінювання

<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Сума балів за всі види навчальної діяльності</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>		
		<i>для екзамену, диф. заліку, курсowego проекту (роботи), практики</i>		<i>для заліку</i>
<b>A</b>	90-100	5	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
<b>B</b>	85-89	4	<i>Добре</i>	
<b>C</b>	75-84			
<b>D</b>	65-74	3	<i>Задовільно</i>	
<b>E</b>	60-64			
<b>FX</b>	35-59	2	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>	<i>не зараховано з можливістю повторного складання</i>
<b>F</b>	0-34	2	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>	<i>не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

## Критерії оцінювання

Оцінювання знань студентів з дисципліни “Історичні книги Старого Завіту” проводиться у вигляді накопичувальної системи: поточного контролю знань студентів під час лекційних і семінарських занять та оцінювання самостійної роботи студентів.

- 1) оцінка «відмінно» виставляється за глибокі знання біблійного тексту, навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати події та явища у біблійних текстах у їх історичному контексті, чітко, логічно відповідати на поставлені питання;
- 2) оцінка «добре» виставляється за міцні знання біблійного тексту, навчального матеріалу, включаючи аргументовані відповіді на питання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності;
- 3) оцінка «задовільно» виставляється за посередні знання як біблійного, так і навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді;
- 4) оцінка «незадовільно» виставляється за незнання значної частини як біблійного, так і навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання.

## IX. Рекомендована література

## Основна

- 1) *Святе Письмо Старого та Нового Завіту* / перекл. о. Івана Хоменка, Львів: «Місіонер» - УБТ – «Свічадо», 82007 (1-е вид.: Рим: видавництво оо. Василян, 1963).

- 2) *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Завіту* / перекл. Івана Огієнка, Київ: УБТ 2005 (1-е вид.: Лондон: ОБТ, 1962).
- 3) БРЮГТЕМАН А., *Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение*. Москва 2009.
- 4) *Библейская Энциклопедия*. Российское Библийное Общество; Москва 1995.
- 5) ГАЛЬБИАТИ Э., ПЯЦЦА А. *Трудные страницы Библии. Ветхий Завет*. Москва 1995.
- 6) ГЕЛЛЕЙ Г. Г. *Біблійний довідник Геллея*. Торонто 1985.
- 7) ГРИВ Ф. Д. *Обзор Ветхого Завета. Учебное пособие*. Москва 2000.
- 8) ДЖОНСОН П. *Історія євреїв* / перекл. з англійської О. Мокровського, Київ 2000.
- 9) *Ключ к пониманию Св. Писания*. Брюссель 1982.
- 10) КОСТИВ К. *Біблійний довідник*. Торонто 1971.
- 11) —. *Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів*. Київ 1995.
- 12) ЛА СОР У. С., ХАББАРД Д. А., БУШ Ф. У. *Обзор Ветхого Завета: Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета*. Одесса 1998
- 13) ЛЕОН-ДЮФУР К. *Словарь библейского богословия*. Брюссель 1990.
- 14) МЕНЬ А. *Как читать Библию: руководство к чтению книг Ветхого Завета*. Брюссель 1981.
- 15) —. *Исагогика: Ветхий Завет*. Москва 2000.
- 16) МОСКАЛЕНКО М. Н. (упор.) *На рiках Вавилонських: з найдавнішої літератури Шумеру, Вавилону, Палестини*. Київ 1991.
- 17) ОНУФЕРКО А. *Вступ до Старого Завіту і огляд історичних книг*. Скрипти лекцій. Львів 1999.
- 18) ТАНТЛЕВСКИЙ И. Р. *Введение в Пятикнижие*. Москва 2000.
- 19) ФРАНКО І. *Сотворення світу*. Київ 2004.
- 20) ЩЕДРОВИЦКИЙ Д. *Введение в Ветхий Завет, т. 1: Книга Бытия*. Москва 1994.
- 21) ANDERSON V. W. *Understanding the Old Testament*. Englewood Cliffs 1986.
- 22) ANDERSON R. «Samaritans» / *ABD*, т. 5, стор. 940-947.
- 23) BARTON J., MUDDIMAN J. *The Oxford Bible Commentary*. Oxford 2001.
- 24) BLENKINSOPP J. *Ezra - Nehemiah: A Commentary*. OTL; London 1989.
- 25) —. *The Pentateuch: An Introduction to the first five Books of the Bible*. New York, NY 1992.
- 26) BOADT L. *Reading the Old Testament. An Introduction*. Mahwah 1984.
- 27) BROWN R. E., FITZMYER J. A., MURPHY R. (eds.). *The New Jerome Bible Handbook*. Collegeville, MN 1992.
- 28) BUDD L.C. *Leviticus*. Grand Rapids, MI 1993.
- 29) CAMPBELL A. F., O'BRIEN M. A. *Sources of the Pentateuch: Texts, Introductions, Annotations*. Minneapolis, MN 1992.
- 30) CHILDS B. S. *Introduction to the Old Testament as Scripture*. Philadelphia 1979.
- 31) CLEMENTS R. E. *Exodus*. Cambridge 1972.
- 32) CLINES D. J. A. *Ezra, Nehemiah, Esther*. NCB; Grand Rapids, MI 1984.
- 33) CONROY C. *1-2 Samuel, 1-2 Kings with an Excursus on Davidic Dynasty and Holy City Zion*. Wilmington, DE 1983.
- 34) GILLINGHAM S. E. *One Bible, Many Voices: Different Approaches to Biblical Studies*. Grand Rapids, MC – Cambridge 1998.
- 35) GRAY J. *Joshua, Judges, and Ruth*. NCB; London – Nashville, TN 1967.
- 36) NOTH M. *A History of Pentateuch Traditions*. Englewood Cliffs 1972.
- 37) PROVAN I. W. *1&2 Kings*. Sheffield 1997.
- 38) RENDTORFF R. *The Old Testament. An Introduction*. Philadelphia 1991.
- 39) ROBERT A., FEUILLET A. *Introduction to the Old Testament*. New York, NY 1968.
- 40) SARNA N. M. *Exploring Exodus*. New York, NY 1986.
- 41) SOGGIN J. A. *An Introduction to the History of Israel and Judah*. London <sup>3</sup>1999.
- 42) TARAZI P. N. *The Old Testament Introduction: Historical Traditions*. New York 1991.
- 43) WEINFELD M. *Deuteronomy 1-11. A New Translation with Introduction and Commentary*. AB 5; New York 1991.
- 44) WENIN A. *Studies in the Book of Genesis: Literature, Reduction and History*. Leuven 2001.
- 45) WESTERMANN C. *Genesis: An Introduction*. Minneapolis, MN 1992.
- 46) WILLIAMSON H.G.M. *1 & 2 Chronicles*. NCB; London - Grand Rapids, MI 1982.

### Допоміжна

1. AMERDING C. *Judges*. WBC 8; Dallas, TX 1997.
2. BARTH K. *The Word of God and the Word of Man*. New York, NY 1987.
3. BETZ H. D. «Hellenism» / *ABD*, т. 3, стор. 127-135.
4. BUTLER T. C. *Joshua*. WBC 7; Waco, TX 1983.
5. BOLING R. G. *Joshua*. New York, NY 1982.
6. CARROLL R. P. «Israel, History of (Post-Monarchic Period)» / *ABD*, т. 3, стор. 567-576.
7. CLEMENTS R. E. *Deuteronomy*. Sheffield 1989.
8. CLIFFORD R. *Deuteronomy. With an Excursus in Covenant and Law*. Wilmington, DE 1989.
9. COGGINS R. J. *Samaritans and Jews*. Atlanta 1975.
10. COLLINS A. Y. *Feminist Perspectives in Biblical Scholarship*. Chico, CA 1985.
11. COLLINS J. J. *Daniel, First Maccabees, Second Maccabees*. Wilmington, DE 1981.
12. DE VAUX R. *Ancient Israel. Its Life and Institutions*. London 1976.
13. EDELMAN D. V. «Saul» / *ABD*, т. 5, стор. 989-999.
14. FISHER T. «Maccabees, Book of» / *ABD*, т. 4, стор. 439-450.
15. GORDON R. P. *1 & 2 Samuel*. Sheffield 1984.
16. GRABBE L. C. *Leviticus*. Sheffield 1993.
17. GUTIERRES G. A. *Theology of Liberation*. New York, NY 1974.
18. HARTLEY J. E. *Leviticus*. WBC 4; Dallas, TX 1992.
19. HEIDEL A. *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels: A Translation and Interpretation of the Gilgamesh Epic and related Babylonian and Assyrian documents*. Chicago – London 1963.
20. HENGEL M. *Judaism and Hellenism*. Philadelphia 1974.
21. HOPPE L. J. «Israel, History of (Monarchic Period)» / *ABD*, т. 3, стор. 558-567.
22. HOWARD D. M. «David» / *ABD*, т. 2, стор. 41-49.
23. JAGERSMA H. A. *History of Israel to Bar Kochba*. London 1994.
24. JONES G. H. *1 and 2 Kings*. London 1994.
25. KLEIN R. W. «Chronicles, Book of 1-2» / *ABD*, т. 1, стор. 992-1002.
26. LIEBERMAN S. *Hellenism in Jewish Palestine*. New York, NY 1962.
27. MAYES A. D. H. «Amphictyony» / *ABD*, т. 1, стор. 212-216.
28. MENDENHALL G. E., HERION G. A. «Covenant» / *ABD*, т. 1, стор. 1179-1202.
29. MCKENZIE S. L. «Deuteronomistic History» / *ABD*, т. 2, стор. 160-168.
30. NOTH M. *Numbers*. Philadelphia 1968.
31. PAX E. «Miracle» / *Encyclopedia of Biblical Theology*, стор. 584-589.
32. PEARSON B. A. «Alexandria» / *ABD*, т. 1, стор. 152-157.
33. PETERS M. «Septuagint» / *ABD*, т. 5, стор. 1093-1104.
34. RAMSEY G. W. «Samuel» / *ABD*, т. 5, стор. 954-957.
35. RAPPAPORT U. «Maccabean Revolt» / *ABD*, т. 4, стор. 433-439.
36. SCHÜSSLER F. (ed.). *Searching the Scriptures: A Feminist Introduction*, т.1. London 1994.
37. WENHAM G. J. *Numbers*. Sheffield 1997.
38. ZAKOVITCH Y. «Miracle (OT)» / *ABD*, т. 4, стор. 845-856.

### Інформаційні ресурси

1. [http://krotov.info/spravki/essays\\_bible/varia/atlas.html](http://krotov.info/spravki/essays_bible/varia/atlas.html)
2. <http://krotov.info/spravki/varia/strany/palestin.html>
3. [http://krotov.info/lib\\_sec/01\\_a/sm/an.htm](http://krotov.info/lib_sec/01_a/sm/an.htm)
4. [http://krotov.info/spravki/varia/strany/izrail\\_vz.html](http://krotov.info/spravki/varia/strany/izrail_vz.html)
5. <http://www.bible-center.ru/library>
6. <http://xlib.narod.ru/>